

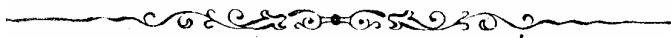
A

SZENT HÁBORÚ

ÍRTA

IMR IK PÉTER.

Ára: 20 Kr.

Budapest, 1877.

Nyomatott Goldstein Móránál, VII., országút 44.

Századunk az idegesség százada. Ragados betegség száll meg egyeseket úgy, mint nemzeteket, melynek symptomája a türelmetlenség. Gyors, rohamos alkotása és emelkedés mindenben, s ugyanoly gyors és rohamos alászállás és feloszlás. Gőzerővel dolgozik a hír- és dicsőségvágy, ez a csapongó, lobogó lángú szenvedély, mely a közélet viszonyainak sokféleségében gazdag tápot találván, oly magasan csapkod, hogy ezeket perzsel le és emészt föl.

Az idegességnek testvére a türelmetlenség, mely megzavarja a lélek békés, harmonikus munkálkodását s a szellemerő természetszerű fokozatos fejlődését; felkölti az ábrándképeket és utópiákat, felkorbácsolja a szenvedélyeket; magasba kapaszkodó, ágaskodó aspirációkat teremt, melyek uralma alatt az egyén lázas szemekkel tekintén körül a látkörben, közeinek tekinti a távot, elérhetőnek az alig, vagy épen séggel el nem érhetőt, s magasat ugorván; leesve nagyot zuhan, s nagyon kiabálván: elreked.

A türelmetlenség csiklandoz, mintha talpunctat vakarnák. Menni, futni, rohanni szeretnénk s megyünk, futunk, rohanunk, mert különben unnök magunkat. Az unalom vele jár az idegesség- és türelmetlenséggel, ennek nyakára ül és hajszolja.

Európa ideges, türelmetlenkedik és – *unja magát*. Hűsítő kell a hevültnek, üdítő ital a bágyadtnak, – *látványosság az idegesszült türelmetlenségnek*.

És a fehér cár vállalkozik erre. Beinvitálja Európát, s hosszadalmas hókusz-pókuszok közt a kortinát felrántván, kiugratja a kis Szerbiát a színre – *hintalovon*. Egy unisono »Ah!« fogadja a katonás fiút, kivel megújul a mese, melyben az egér az oroszlánal ingerkedik. A hintalónak azonban az a rosz természete van, hogyha nagyon »Schwungba« hozzák, előre bukik.

Így esett meg az eset, a kis Szerbiával is, ki az egyensúlyt elvesztvén, lebukott s orrát betörte.

A skandalum nyilvánvaló volt. Sokan haragudtak érte, de egy sem oly epésen, mint maga az arrangeur, ki a pórul járt dilettánst legalább egy időre menten el is csapta a társulattól – büntetésül.

Az előadás, bár sokba került, teljesen kárba veszett. A játszóinak pajtásai ép oly levertek voltak most, mint a mily lelkesedettek előbb. Az áldomást előre elköltvén, sópáncodtak utána, s tapsra készentartott tenyereiket ökölbe szorítottan zsebre dugván, hosszú orral hallgattak és balagtak el.

A kudarc rehabilitatiót kívánt!

Rikító színű, s még rikítóbb tartalmú plakátok eresztettek szét a szélrózsa minden irányában; teleszórták az ámuló és hiszékeny világ szemét porral, végig csiklandozták ingerével a vén Európa idegeit, háládatos anyagot szolgáltatva trics-tracsra, nagyvilági pletykára – és hírlapi kacsákra. Európa hitte és vallotta s a világgal is elhítette, hogy nem engedi magát rászedetni; ismét nevetett az arrangeur kudarcán s a vallott kudarc után megújított erőlködésein – sa sajtó hűségesen fújta hozzá a nótát. A meghívókat kihordó küldöncnek mindenütt útilaput kötöttek a talpára, s örültek, hogy kijátszhatják a kijátszhatatlant, ki a kapufélfán kívül jót nevetett a balgaságon. Így történt, így hahotáztak felette – és *Európa mégis elment az előadásra publikumnak!*

Elment és összefont karokkal nézi a *nemzetgyilkolást f* Mert nem vigjáték, véres dráma az, melynek lejátszása végezt Európa keletén a színpadát fölállították. Az elnyomott népek istentől felavatott védelmezője – ő mondja – a vallás- és emberszabadság előharcosa – Ő hiszi – örökölt missió alapján előzőnli seregével a kelet – Duna partjait, hogy a pingált humanizmus és arculütött civilisa-

ció érdekében meggyilkoljon egy nemzetet, melyben több az egyenesség, mint a körmönfonság, több az őszinteség, mint a rafinéria, több a jóakarát, mint a kapzsiság; melynek a jogtalanságot verik fejéhez – s orozva, hadüzenet nélkül megtámadják; melytől a modern civilizáció alapján reformokat követelnek, s hogy azokat ne foganatosíthassa – a világuralom eszméjébe kapaszkodó szlávtörzseket uszítják ellene; melyet a modern államcsaládi Kapocsba való belépésre szólítanak fel – s ágyúszóval kergetik vissza, midőn abba belépni szándékozik.

Ezt a hajszát, ezt a hajrát nevezi Oroszország szent háborúnak!

A békeszerető cár – ki az emberek százezreinek vétét nemzetek szabadságáért ontatja s a rubelek millióit nemzetek boldogságáért szórja ki – isten és a szent missió nevében húzott kardot, hogy a pogány igát megtörje – s otthon keresztényeket hurcol az ólombányákba, hogy ott a humanizmust és civilizációt tanulják; keresztény népek élete és javainak biztosítása véget dűlja a keleti Duna vidékeit – s otthon keresztény lengyeleket akasztat; szabadeszmék előharcosaként prédikál nyugatnak – s otthon kancsukával veri ki a szellemet.

Ezt a hajrát, ezt a hajszát nevezi Oroszország szent háborúnak!

És Európa mindezekre rövidlátó és nagyot hall!

Mert azt, mit a jelen és jövő civilizáció biztosítására közös erővel megakadályozni, illetőleg megvédelmezni kellene – mindnyájan szeretnék; *mert nagyobb bizalmatlanság a barátságban, nagyobb leplezett feszültség a szomszédosságban, nagyobb gyengeség az erősségben aligha uralkodott valaha az európai hatalmak közt, mint korunkban.* A barátság, melynek szilárdsága örökös megpecsételést követel, a semlegesség, mely a jelellnél s az ország határainál tovább nem mer tekinteni s az óvatosság: mind-mind a bizalmatlanság, féltékenység és félelem szűlöttei. így nem akarják hallani az ágyúdörgést, így nem akarják látni az öldöklést keleten, hogyha majd a dráma cselekménye teljesen kibonyolódik: a végén Konstantinápoly felett mindnyájan összeveszszenek.

Angliának – melynek keze legkevésbé van megkötve – politikája: a zseb; Németországé: a helyzetből jól felfogott óvatosság, a hallgatásig vitt semlegesség;

Franciaországé: a gloire és revanche, melyeknek szilajságát igen jó kocsis, a türelem zabolázza; Olaszországé: kucséber, a számokat nem ő rakja meg s mégis ő nyeri; Ausztriáé: ismeretlen – Oroszországé: a legismeretebb, – ez az arcátlanság politikája.

Anglia egy világrészhez sem tartozik, magában egy világrész. Európában csak Konstantinápoly sorsa érdeklí, s e felett – bár semlegességi proklamációt hirdetett ki – éber szemekkel örködik, s ha fenyegetve lesz, az egész Kontinenssel is megmérkőzik érte.

Németország többre becsüli, a mit nyert s inkább akarja megtartani, mint azt, mit nyerhetne; tudja, hogy a franciákkal határos, és igen jól ismeri őket Franciaország 1870-el kel fel és fekszik le; ez emléken kívül nélküle akár országok veszhetnek el, népek pusztulhatnak ki; nemzetekről csak annyiban vesz tudomást, hogy hiúságának tömjéneznek s majmolják – Olaszország tündérmesébe való; helyébe visznek ételt, italt; nem fárad érte; tud osztozkodni más haragjában s jó kedvében egyaránt annak ideje és módja szerint, s bizony kárát nem vallotta s nem vallja.

Ily ellen – és azonos érdekek azok, melyek Európa nyugati szerep vivő államait lekötve tartják, s melyeknek szálai annyiban Ausztriában futnak össze, mennyiben ha ez megmozdul, felrántja a leplet nyugati politikájáról, melyben a publicum ámulatára a néma megszólal, a jó barát megharagszik s az ellenség szövetséget köt; s a mi most hihetlennel, épen a nyugati államok hallgatása miatt hihetlennel látszik: kiszabadul a török a nyomás alól s az uralmon levő germán törzs az uralomra törő szláv törzsszel méri össze kardját – mondhatjuk – a világalom felett; mert az a harc, mely most keleten kitört, csak előcsatája amaz élethalalos küzdelemnek, mely egy harmadik népfajnak: a turáninak megsemmisítésével, *a germán és szláv faj között a világalomért vívatni fog.*

Európa történelme az árja népek történelme, melyhez a kelta, görög, római, germán és szláv törzsek tartoznak. Az Európában élő másik népfaj, a turáni, csak a hunokban és törökökben nyilvánítá a világalom eszméjét. Amazok – a hunok – a forrongás és világtörténelmi átalakulások korában szerepelvén s tőlök nyelv-szokás- és összetartozósági érzetre különböző és önállóságra törő népeket vetvén uralmuk alá a confoederációban, a nagy hódító Attilával

sírba szállott hatalmuk is; és pedig nem annyira a trónkövetelő testvérek közt kitért viszály, mint inkább a nyugatrómai birodalom végvonaglásával szemben független államalkotásra törekvő germán törzsek elszakaszkodása miatt; mert ezek a magukban hordozott állameszmét csak a hun birodalom megsemmisítésével érvényesíthették gyakorlatilag. – Emezek, a törökök, vallásuk, szokásaik és társadalmi életök által nyugattal összeütközésbe jövén, századokon át folytatott harcban sem tudták megvalósítani amaz eszmét: »hogy valamilyen Allah van az égben, úgy egy úrnak kell lenni a földön is.

Történelmi igazság, hogy ama korban csak a keresztény népek alkothattak maradandó államot, valamilyen az is, hogy az állam csak úgy vala biztosítható jövőre, ha a supremacist gyakorló népelem a meghódított törzseket magába olvasztani törekedett, vagy kölcsönös engedmények és egymáshoz simulás által új nemzetet teremtett közös nyelv, szokás és intézvények alapján. A germán törzseknek ez mindenütt sikerült, az turániaknak sehol.

Pedig a fajgyűlöletet senki nem lobbanthatja a turáni néptörzs szemére; még a törököknél sem nemzeti jellemvonás volt az, hanem a Koránnak az egyént jellemében, gondolkozásában és érzelmeiben átalakító hatása alatt képződött, nem annyira a germán és török, mint inkább a mohamedán és gyaur ellentétességét állítván egymással szembe. De bár a turáni népeknél a fajgyűlölet – ha valahol nyilatkozott – nem származott s nem származhatott örökölt nemzeti jellemből – mert nem komolyabb értelem nélkül való az a mondás, hogy a magyar ellenséget is csak azért keres magának, hogy legyen, a kinek megbocsáthatson – nem kisebb akadály volt annak hiányában a meghódított nemzetekkel való egybeolvadás – és állami organizációnál: *a fajbüszkeség*. A mi egyfelől erény, érdem é 4 támasz volt a létkérdésben, másfelől a megerősödés- és megszilárdulásnak vágta be oly sokszor útját, megnehezíté a konszolidációt s az államban való államalkotásokra irányuló aspirációknak szolgált forrásul a nemzetiségeknél. Közös jellemvonása, mondhatjuk nagy hibája volt mindig a turáni törzsnek, hogy a meghódított népeket nem tudta, vagy egészen elmulasztotta önmagába olvasztani. Nem tette, vagy nem mulasztotta pedig el ezt az általános emberi jogok megtagadásával – mert nemzetiségek elnyo-

mására irányuló politikáról nem lehet vádolni – *hanem az elhanyagolás és elbizakodottság által*. Nem törődött velők. Elmulasztotta biztosítani a meghódítottat, megtartani a megszerzettet, míg az elhanyagoltak fejére nőttek. Mindig jobban, könnyebben tudott szerezni, mint a megszerzettet megtartani. Mi magyarok különösen találhatunk elég példát erre történelmünkben, de társadalmi «létünkben is. Alig van ország, mely a természet oly gazdag kin csévéél bírna, mint hazánk, de a takarékosági ösztön hiánya miatt alig láttunk jelentősebb gyarapodást. Igaz, mindez könnyebben mehetett végbe a nyugati államokban, mert a közös törzsből való származás folytán könnyebben consolidálódhattak a különböző nemzetiségek egy állammá: de há annyit el nem is érhettünk, hogy államunk mindéi alattvalója büszkén vallja magát magyar polgárnak, annyit könnyű szerrel – a faj büszkeségből való egy kis leengedéssel – elérhettek volna őseink, hogy bennünket ne gyűlöljenek s ne törekedjenek államot alkotni államunkban. Ali ez mind, de sokkal hatványozottabb mérvben a törökre is, mert vallási fanatizmussal párosult.

Leikesültebb, hírnévre vágyóbb alig van a turáni fajnál. Midőn a fegyver s nem a szellemi műveltség és anyagi jólét tévé hatalmassá az országokat, alig volt nála hódítóbb és erősebb, mert a physikai erőt a kebelben lobogó tűz áem kevésbé hatványozta, mint mai nap a tudomány. De e tűznek örökös lángolása, nem mérsékeltevé az ész által, alvégre is felemészté birtokosát. Ez is egyik oka volt a íagy hun birodalom feloszlásának. Ha az avarok felhagylak örökös kalandjaik-, pusztításaik- s hódításaikkal, ha a neghódított részeket nem csupán a dicsőségért, de az uralkodásért megtartani is törekszenek, nem irtja ki őket a germán. Ha a magyart Agostánál meg nem verik, ha több higgadságot s józan belátást nem hoz magával Európába, mint rokonai, ha a kereszténység befogadásával nem lép a nyugati államcsaládi kapocsba: *nem hallanók ma a Duna-partjain Árpád nyelvét!*

igy magyar jól felfogva helyzetét a bizonytalanságból kibontakozott s megerősült nyugati államokkal szemben, miután azon okok megszűntek, melyek azokat gyengítették s ellene közös akcióban fellépni akadályozák – felkagyott rablókalandjaival, s az európai államcsaládok kapcsába lépven, nemcsak függetlenségét óvta meg mai napig,

de századokon át védőfala volt nyugat műveltségének, neki jutván a missió, ama műveltséget keletre általplántálni.

De sokkal fenyegetőbb a jelen, hogysen a múlt di-csőségein elédelegni s gyász lapjain elborongani időnk volna! Államok megsemmisülése- s alakulásából támadó világháború közelsége riasztgatja a lelket, fenyegeti száza-dok alkotásait. Nemzetek jövő sorsa felett vívandó harc-nak magvát hinti el észak most keleten, melyből a szláv és germán világesatájának rémóriása fog kinőni. A közelgő vésznek tudata, mely az emberek lelkén elborong, csak rémletesbé lesz az által, hogy a germán törzsek között – bár viláгурalmok forog szóban – 1870 óta meghasonlás uralkodik, mely meghasonlás lőn épen felidézője a rémnek.

Elveszett a hun, kiirtva az avar, a halálítéletet végre-hajtó pallos suhog a török felett – *s aztán mi követke-zünk!* Nem kevésbé gyűlölnék bennünket, mint a törököt, nem kevésbé szolgálunk gátul a viláгурalom eszméjének megvalósításában, mint az ozmán, nem kevésbé vagyunk árvák, magunkra hagyatva, mint a Balkán ura. Mi hullá-moktól vert sziget vagyunk a népek világoceanján, melynek talapatát nyaldossa, a vízár, széleit elszaggatja a hullám-roham, szirtfokát ostromolja az orkán – míg a két hullám összecsap felettünk, s mint vészmadár fenyegeti Európát a nagy hódító jóslata: »az egész világ kozák lesz.« A sors, melyet most a Balkán felett húznak: *Ausztria-Magyaror-szág sorsa*; az osztozkodás, mely a keleti birodalmat szét-darabolja: *Ausztria-Magyarország jövőjének képe*.

De míg a monarchia túlsó fele testvér népet talál nyugaton, mi nem találunk hazát, melyet magunkénak mondhatnánk, nem találunk népet, mely testvéreül fogad-na. Lengyelország feldarabolásával vasgyűrű képződött körülöttünk, melyről mindenünnen ellenségek agyarkodnak felénk, s károგással jelzik a veszélyt, mint vészmadarak, hogy ha elhullottunk, lakmározást csapjanak felettünk!

Midőn Palacky, a nagy szláv történetíró meghalt, megbocsáthatlan tapintatlansággal dicsekedve jegyezték fel róla lapjaink, hogy ellenség létére elismerte a magyar nem-zet bevándorlásának nagy jelentőségét Európa középkori konfigurációjában; hogy leplezetlenül bevallotta rólunk, miszerint a szláv nemzetek közé magunkat beékelvén, lehe-tetlenné tettük a közép-európai szláv-törzseknek összbiro-dalommá alakulását. Eldicsekedtünk vele, emelvén kizáró-

lagosságunk mérvét, mert turáni nép vagyunk. Többet ártott pedig nekünk ama történetíró idézett mondása, mint valamennyi ellenségünknek fegyverei a múltban. S mi rólunk mondott Ítéletével eldicsekedvén, csak olajat öntöttünk a tűzre. Ha gyaláz, felforgatja vérünk, de ellenségeinknek csak a dühöngésünk felett érzett káröröm marad; de eldicsérvén, a hízelgésnek vett ítélet fennen hangoztatására fogaikat csattogatják ránk elleneink. Jellemünkből folyik, s mindenesetre szép erényünk, hogy a rajtunk való szánakozásra felforr vérünk, fellázad büszkeségünk, s hajlandók, készek vagyunk sokszor e büszkeségnek feláldozni amaz elvet; iuxta legem moralem primum est officium hominis suam vitám conservare.

Hogy Palackynak igaza volt, Európa tudja; de a szlávok nem csak tudják, hanem értik s érzik, mert feljegyezték. Mint Dariusz fülébe hangzott untalan: »emlékezzél meg a görögökről«, úgy hangzik minden szláv fülébe mindéig: »emlékezzél meg a magyarokról.« A közép-európai szlávbirodalom eszméjét csirájában elfojtotta a magyar beköltözés, századokra elodásván a harcot, mely a szláv és germán faj közt fog kitörni a világalom felett – de más oldalról feléledt az! Mert bár az északi szláv törzsek egyesülésének eszméjét elfojtotta a mongol, s újból való felébredését a mongol uralom megszűnése után éber szemekkel kísérte Lengyelország, elég hatalmas lévén annak elfojtására – mégis felébredt az épen a lengyel királyság szétdarabolása folytán, még pedig fenyegetőbb alakban, mint valaha. Az árja népek valamennyi törzse volt már rugója Európában a világtörténelemnek, a szláv még nem. Oroszország készül Nagy Péter óta e szerepre; ő vette át a szláv népeknek világbirodalom alapítására kapott missióját. Es e missiót beváltani készül Oroszország. Nagy Pétertől napjainkig minden újabb pénzforrás felkutatása, minden reform a hadsereg- és hadászatban, minden emelkedés a tudományokban, minden fogás, rászedés, ámitás a diplomáciában ez eszme érdekében történt. Ez alapította Pétervárt, ez aratta a pultavai győzedelmet, ez hódította meg Németország határtartományait, ez ölte meg a lengyel nemzetet, ez szülte 1828-at, 1854-et – *s ennek diadaláért borítja most az orosz lángba a Balkánt!*

És ez eszme minden oroszban él. Kész érte túrni a nyomort, elviselni a kancsukát, nélkülözni az alkotmányos-

ságot, sőt még az általános emberi-jogokat is. »Szentnek nevezi Oroszországot s hisz az orosz világbirodalom eljöveteleiben Honszeretetével a vallási érzelem párosul; azt hiszi, hogy isten az ő kedvökért van, s hogy minden szentjeivel együtt orosz kucsmát visel. Chamakow jós dala, mely a prágai Hradzsint egy új szláv birodalom központjának jövendőié, az 1854-ki dunai hadjárat kezdetén általános feltűnést keltett.« S a helyet, hol lábát ama missió megvalósítására megvetette, akármely nemzet sem védi hősiesebben nála. A vallásos érzelem és vak engedelmesség, mely egész addig megy, hogy kommandó szóra beleöli magát százanként a Névába, meg az éghajlat – tudvalevőleg Oroszország legnagyobb két tábornoka Január és Február – megvédi tűzhelyét. S egy háború esetén, mely a szent birodalmat fenyegetné, kész a nép falvait s városait felégetni, hogy az ellenség előrenyomulását megakadályozza. Egyenként száználomra méltó bárgyúság jellemzi az orosz katonát, de csapatban olyan mint a vas-ék, támadásban vitéz, a védelemben pedig legyőzhetetlen, mert egyedüli taktikája a védelem. Ha olyan erős, hatalmas és vitéz volna a támadásban is, mint a védelemben, rég megvalósította volna missióját.«

Nem félünk mi Oroszországtól – s való, hogy a mostani nemzedéknek nincs még oka a rettegésre; hiszen meg van állapítva a program: *előbb Törökország s csak aztán következünk mi!* Csak várjunk a sorjára, meghalhatunk mi is annak idején, ha majd az életet annyira meguntuk. Addig csak ringassuk magunkat illúziókban, piszkoljuk Oroszország hadseregét, mely közel 90 millió népességből kerül ki, oly népességből, melyből közel 55 milliót a nagy oroszok egységes, törzse alkot, körülvéve rokonfajú apróbb népcsaládokkal, s melyből évenként 700,000 lép a katonaköteles korba. S e roppant néptömeget – tegyük hozzá – ugyanazon nyelv, ugyanazon vallás, ugyanazon erkölcsjeleg tömöríti.

De nem Oroszország hatalma száll sötét aggodalomként a mi lelkünkre; nem lakóinak millióitól, nem katonáinak százezreitől félünk – hisz magával az orosz hatalommal szemben Törökország győzelme iránt is bizonyos remény gerjedezne bennünk – helyzetünk, fenyegetett jövőnk, megszámlálhatlan elleneink agyarkedása, gyűlölködése, kielégíthetlen kapzsisága s világalalom eszméjétől

ágaskodó aspirációi azok, melyeknek tudata nappal elűz házunktól, éjjel nyugodni nem hagy. Nem nyugtatja meg a mi felzaklatott kedélyünket a lengyelek esketőleges mozgalma, Volkynia fellázadása, vagy a Kaukázusban kitörhető forradalom – *hisz ezen erőlködések a germán törzsek közt támadt meghasonlás bizalmatlanság és szűkkeblűség miatt úgy sem fognak támogattatni;* nem csendesíti le a higgadságot már-már elvesztő forrongását érzelmeinknek azon tudat, hogy az orosz kölcsönre kölcsönt kénytelen felvenni, hogy az éghajlat és talaj nem kevesebb kárt tesz csapataiban, mint egy hadsereg, hogy a kétségbeejtő állapotban a lét- és nemlétért vívandó harcban a török elkeseredettség vallási fanatismussá nővén, csudákat művelhet. Nem! Mi eddig gondolkoztunk és éreztünk s kombinációkat állítottunk fel kellő nyugodtsággal, *ma már kezdünk elkeseredni;* önmagunk előtt szégyenlettük volna el magunkat, ha bizalmatlanság támadt volna keblünkben politikánk vezetői iránt; *ma már vádként kezdjük felemleni e bizalmatlanságot!* Nem bízunk a monarchia mindkét felét egyaránt fenyegető közös veszély elhárítására irányított gondosságban, s *a gondosság őszinteségében!* Kételkedünk kormányon levő fiaink hazafiasságában, kételkedünk mostani fenyegetett helyzetünk közt legnagyobb biztosítékot nyújtó ama jelenségben, *hogy a külügyminister magyar!* – bizony-bizony csaknem önmagunkban is kételkedünk!

A félelem a veszélytől, mely nyugat civilizációját fenyegetve félelem kinyilvánítása, az arra való figyelmeztetés: *nem, tüntethető fel, sem egy társadalmi osztály, sem egy párt 'privilegiumául!* Nem lehet, nem szabad a határainkon fenyegető veszély nagyságát *belső zavar és nyugtalanítás által növelni most egy magyarnak sem!* Nem szabad a bizonytalanságot nyugtalansággá, a nyugtalanságot elkeseredettségé növeszteni a *hazafiasság mérvének latolgatásával, előtérbe tolásával, pártszempontból való kiaknázásával!* Nem szabad egy magyarnak sem a kedélyek felabajgatásával megingatni azt, »mi háromszáz év óta még nem volt: *hogy a külügyminister magyar!*«

Mióta az orosz átlépte a Pruthot, e lépésnek beállható következményével szemben nincs párt Magyarországon, mert valamennyi magyar együtt érez, együtt gondol egy érzelem egy értelem alatt. Nincs itt s nem is szabad, hogy legyen, ki magát hazafiasabbnak, »magyarabbnak«

mondja a másíknál. Annál veszedelmesebb az ezen érzellemmel való tüntető, illetőleg e tüntetésnek felidézése olykép, hogy általa a bizalmatlanság ébresztetvén fél: a nemzet és a monarchia mintegy csoportokra szakaszkodott tímítottetik fel, minek folytán felüti fejét a gyanú *s forradalmi eszmék burjánzanak fel i*

Midőn az orosz manifestum kibocsátatott, mindnyájan aggoçlalmas szemmel tekintettünk Bécs felé, méltán kísérte az aggodalom tekintetünket mely csak növekedett, midőn az orosz-román convención létesült, holott a kis Romania nem tette magától a mit tett! s azon nyilatkozata, hogy a párisi szerződés elvesztette érvényét: *összefügg a berlini memorandummal!* Külföldi lapokból olvastuk a tapogatózást monarchiánk magatartását illetőleg s a hevesebb vérűekben lábrakapott a gyanú: kételkedni politikánkat vezető férfaink hazafiasságában. Hallottuk akis Szerbia tiltakozását a területén levő keleti stratégiai pontoknak török részről való megszállása ellen, holott az egész nem volt egyéb, mint provocáció a török részéről, hogy monarchiánkat beavatkozásra bírja. Sűrűn jelentkezett e provocáció szerb részéről, szutyongatva az orosz által, a török-szerb háborúban. Mi lármát csaptunk a szemtelenség miatt, de külügyminiszterünk békepolitikája megkímélt bennünket egy pár millió hiába való kidobásától.

Ma más okból marad eredménytelen a provocáció; az európai nyugati hatalmak közt megegyezés van, melynél fájdalom! legkevesebb szerep jut Franciaországnak, legnehezebb Ausztria-Magyarországnak, legkönnyebb, legkényelmesebb Olaszországnak, mely nem ad, csak vesz, nem áldoz, csak nyer. Ez államok közül Anglia és Ausztria-Magyarország léphet csak fel elhatározólag a keleti kérdés újabb hpazisában; az a vízen, ez a szárazon. Csak Anglia adhatja meg Gorcsakoff körjegyzékére a méltó visszautasító választ. Az ott kihirdetett semlegességi proclamáció nem jelent semmit, minden értéke elveszvéen a tapasztalható lázas hadi készüldések és a számításból soha ki nem hagyható angol keleti érdekekkel szemben. Emitt, ha kihirdettetik – mi várható – ép oly kevés nyomatéka van, mint a Salisbury utódja által Konstantinápolyban tett szemrehányásoknak. Rémként ijesztget a hír, hogy monarchiánk Boszniát és Hercegovinát occupálni, illetőleg megszállni szándékozik. Mit nyerünk vele mi? Semmit. Többe kerül féken tartása, mint a mennyi hasznot

hajt s állami configurationk déli határa – a történelem bizonyítja – csak a Dana és Száva lehet. Mit nyer Ausztria? Szlavia lesz. Így is lakóinak 56%-a szláv. Nem azáltalunk eszközlendő hódítás, de az orosz hatalom terjeszkedésének megakadályozása lehet csak vezérelve a mi keleti politikánknak! De rémséges kérdés mi történjék egy általán. a déli szláv tartományokkal? Magukban sokkal nagyobb az egymás iránti féltékenység és gyengeség, hogy sem önerejükből állammá consolidálódván, Oroszország befolyása alól kivonhatnák magukat. Ha az ozmán hatalom alatt maradnak bármely alkotmányt adjon is nekik a török, míg Oroszország hatalma fennáll s ennek alapján felizgathatja őket – *nem nyugszanak*. Ha feldaraboltatnak, Anglia a maga részét megvédelmezi, Oroszország magába olvasztja, de Ausztria-Magyarországban *államot alkotnak az államban*. Csak Lengyelország felállítása s a francia monarchia restaurációja oldalhatja meg a kérdést s adhat arra feleletet, vagy a mi szebb óhaj, de sokkal elérhetlenebb: az oroszoknak az Urálon túlra való szorítása Ázsiába.

Ha Lengyelország fel nem daraboltalík, mit Ausztria beláthatlan következményű bajok elhárítására keresztül vihetett volna – az orosz nem növekedik oly rémséges hatalommá; ha a porosz a franciát 1870-ben meg nem veri, nem állítana fel ma észak az ozmán birodalom felett ítélő törvényeket. Mindezek, fájdalom! factumok. A szakadás megtörtént a műveltségben szerepvivő nyugati germán államok közt; s a szakadás fokozza Oroszország erejét, kiszenezi reményeit, vakmerőbbé teszi a támadásban s elbizakodottabbá missiójának sikerében; nem haladna annyit egy millió iatonával sem világalomra törekvő útján, mintamennyit haadt Franciaország megveretése által. Sokat tehetett volna Ausztria – Magyarország 1870-ben, ha nem a habozás lett volna politikája, mely már annyi szomszédos állam megszilárdulását idézte elő a múltban. Sokat tehetett volna, hanem fél s íém azt kell. vala tartania szem előtt, hogy a poroszok győzelme esetére – mint történt – kárát vallhatja a segédkéznyújtásnak. Hangzott ilyen hír keleti politikájáról s, hogy a török győzelem esetére ennek javára beavatkozik. Az alternatíva másik fele újabb alternatíva! az az, hogy az orosz győzvéen, vagy e mellé áll, vagy semleges marad, mende-monda lehet a többi; de a semlegességben orosz győzelem esetére mégis legtöbb valószínűséget találhatunk,

ha Ausztriának a múltban követett politikáját tanulmányozzuk. Ahoz nem kell commentar.

Csakhoggy napjainkban nem Ausztria-Magyarország politikája foroghat csak szóban. A keleti kérdésben *Magyarország közvéleményével, Magyarország parlamentjével is számolni, mégpedig nagyon számolni kell!* S nem aggaszthat egy magyart sem parlamentünk e kérdésben való magatartása! Magyar lesz az, a nélkül, hogy a monarchia túlsó felét, s a két félnek a pragmatica Sanction alapuló közösségből folyó közös érdekeit csak pillanatra is szem elől tévesztené. Magyarország rosztat nem kívánhat, még kevésbé akarhat a lajtántúliaknak, mert tudja, hogy ezzel csak önmagának kívánna, csak önmagának akarna rosztat. S midőn az újabban felmerült azon hírrel szemben, hogy Monarchiánk csak Angliával egyidejűleg interveniál, méltó aggodalom- és panaszhangon szólal fel a sajtó, teszi ezt azért, mert a monarchia innenső felét közelebről fenyegető veszedelmet, nem kisebb veszedelemnek tartja az örökös tartományokra!

Angliának érdeke Konstantinápoly, de a mi érdekünk hazánk, monarchiánk. Anglia inkább nyerni, mint veszteni vél, *de mi csak veszhetünk!* Azon ponton, melyen Anglia jónak látja megtenni az óvintézkedéseket a terjeszkedő tűz ellen: *a mi házunk már éghet!* 200,000 ember összevonása Erdély fensíkján lehütené az északi hatalom égő képzelmait, mérsékletre intené s fellebbentené a fátyolt Európáról!

Bizakodjunk – s jogunk van erre – hogy ama kérdésre: ki mellett vagy ki ellen? *Ausztria-Magyarország vitális érdekeinek mérlegelése alapján adatjuk meg a felelet!* Nem simpathia az egyik, s nem antipathia a másik nemzet iránt az, mi gondolatainkat vezérel, érzelmünket keserű ki-kitörésre készíti: *hanem minenmagunk, monarchiánk érdekeinek, jövőjének féltése* - mely félelem azon mérvben növekedik, a mely mérvben az azt felidéző hatalom erősödik s államunkat körülzárolja. Mi tiszteljük minden népnek szabadságát, szabadság után való törekvé-

sét – történelmünk a bizonyosság – *de mindenek előtt és mindenek felett a minmagunkét megvédeni s biztosítani főfeladatunk és kötelességünk!* Bizakodjunk, hogy ezt épen úgy érzik, épen úgy értik és tudják *Bécsben, mint Budapesten!*

Bizakodjunk, higyük – s teljes jogunk van, hogy e hit e bizalom jogosultsága meghallgattassék – hogy hazánkfia állván külügyeink élén: *értéke szerint mérlegeli s mérlegelteti a magyar közvélemény jelentőségét!*